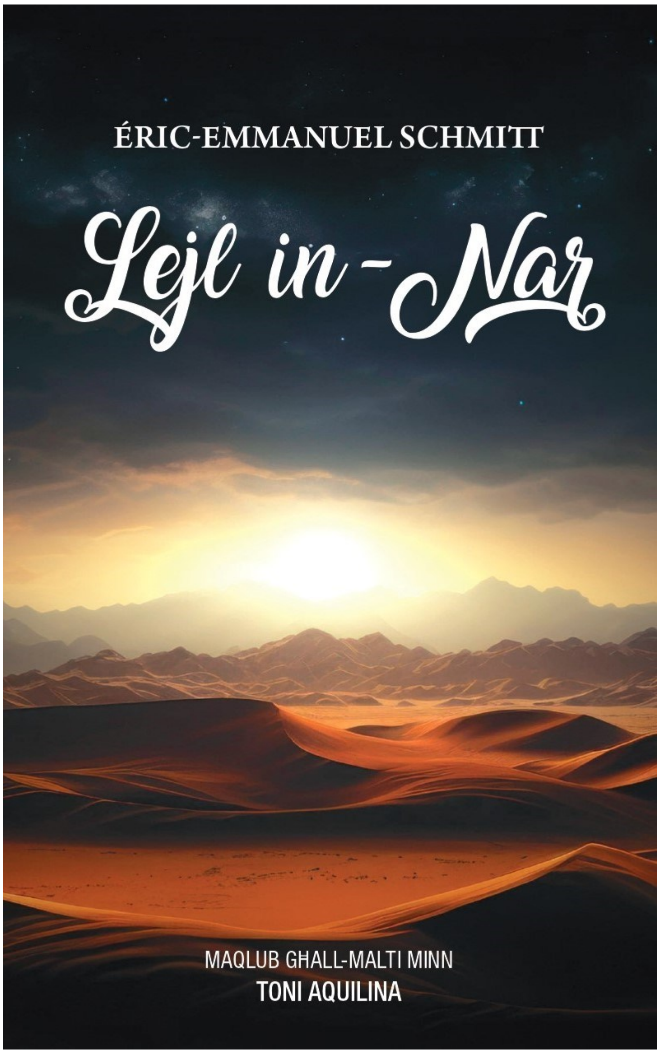

LEJL IN-NAR ta' Éric-Emmanuel Schmitt, maqlub għall-Malti minn Toni Aquilina, Faraxa 2024

Jikteb Patrick Sammut

Ħarsa lejn it-titlu tal-ktieb, *Lejl in-Nar*, wieħed jifhem li għandu mill-kjaroskur, mill-kuntrast bejn il-lejl u n-nhar, bejn il-waqtiet ta' kriżi, biża' u solitudni u oħrajn ta' ottimiżmu u ferħ. Diġà minnu nnifsu t-titlu jistieden għar-riflessjoni, mela Schmitt bħal jgħinna nifhmu sa mill-bidu li din se tkun kitba li mhux se tħallina passivi bħala qarrejja. Dan hu rakkont awtobijografiku fejn Éric l-awtur huwa wkoll Éric in-narratur. Bejn il-kitba ta' dan ir-rakkont minn Éric l-awtur u l-ispedizzjoni fid-deżert li għamel meta kellu 'l fuq minn 20 sena, hemm firda temporali ta' 25 sena.

F'dan ir-rakkont naqraw dwar 'ħarba' mill-belt ta' Pariġi lejn id-deżert tas-Saħara, l-art tat-Twareg. Isir dan il-vjaġġ fid-deżert minn grupp li hu magħmul minn varjetà ta' karattri: ix-xjenzat, il-filosfu, l-ateju, il-wemmiena f'Alla, u oħrajn. Lil dawn il-membri tal-grupp id-deżert joffri ħin biżżejjed sabiex jiddiskutu u jirriflettu dwar mistoqsijiet eżistenzjali importanti: jissemmew saħansitra Voltaire, Darwin, u Heidegger.

Matul il-qari nifhmu li d-deżert hu spazju msaħħar, bil-punt tat-tluq ikun Tamanrasset fl-Alġerija, fejn is-silenzju jikkuntrasta bil-kbir il-"kaos urban" (p. 12) tal-kapitali Franċiża. Huwa l-kuntrast bejn "l-abbundanza materjali" tal-Ewropa u "il-vojt tas-Saħara" (p. 121), imma fejn f'dan tal-aħħar "Il-ħajja interjuri tisseddaq bil-vojt esterjuri." (p. 120). Il-punt tal-wasla huwa l-ermitaġġ ta' Assekrem, fuq il-passi ta' Charles de Foucauld fil-muntanji ta' Hoggar fil-parti tan-Nofsinhar tal-Alġerija.

Quddiem il-kobor tad-deżert l-awtur-narratur jikteb, "L-infinit kien qiegħed jitbissimli." (p. 9) Huwa l-ispazju fejn wieħed jagħraf lilu nnifsu verament: "X'imkien hemm jistennieni wiċċi ta' vera." Mela, din li naqraw dwarha f'dan il-ktieb awtobijografiku hija mixja ta' skoperta tal-propju "jien": "Il-'jien' ta' kewni ma baqax jagħmel parti mill-grammatika, kont qed nagħmlu tiegħi, fehma msaħħa b'kontenut. Minn klandestin, għaddejt għal vjaġġatur asserit, luċidu."(p. 47) Fid-deżert il-protagonist-narratur jikteb dwar l-għarfien tal-"hena li neżisti", ta' "l-istagħġib ferrieħi", u tat-"teżor sempliċi li ngħix", ħwejjeġ li spiss ninsew minħabba "l-attività eċċessiva" li ninqabdu fiha. (p. 47) Id-deżert jgħinek tirrealizza li anki li tixrob ponn ilma minn għajn ċkejken hu miraklu u "rigal bla qies." (p. 63) Dan l-ispazju immens jgħinek ukoll tiskopri d-difetti tiegħek innifsek. Taħt l-immensità tas-sema lejli n-narratur jirrealizza: "Jien kont traba mixħuta f'nofs l-immensità, traba ta' materja futili, traba traskurabbli fil-medda taż-żmien." (p. 81) Huma proprju dawn il-partijiet fil-ktieb li jikxfu l-fatt li dan mhux biss rakkont narrattiv u ta' avventura, imma fuq kollox filosofiku. Mela l-profondità tad-deżert tispiċċa biex tirrifletti wkoll il-profondità li kapaċi jasal għaliha l-ħsieb tal-bniedem meta jitwaħħad ma' forzi ħafna ikbar minnu.

Id-deżert huwa anki dak l-ispazju fejn kollox jgħix biex iwassal sens ta' seħer, flimkien mas-sbuħija u fl-istess waqt il-biża' li jaf inissel fil-bniedem. Din l-esperjenza tad-deżert hija waħda multisensorjali, xi drabi anki sinestetika. Ċerti mkejjen għoljin fis-Saħara jservu bħala opportunità għall-

Eric Emmanuel-Schmitt
[Ritratt minn https://picnicontheshelf.com/]

kontemplazzjoni tal-infinit. (p. 88)

Interessanti hija l-kultura tat-Twareg, dan il-poplu ta' nomadi tad-deżert, inkluża l-importanza li jagħtu lin-nisa tagħhom bħala rwoli, fosthom bħala "gwardjani tal-liġijiet, qassisin tal-iskrittura, għassiesa tal-kultura." (p. 42) Dassine, fost oħrajn, hija "prinċipessa tal-poeżija". (p. 42) Schmitt bħal ifakkarna wkoll f'kemm ħareġ għerf mill-kontinent Afrikan f'rabta mal-oqsma tax-xjenza, tal-astronomija, tal-matematika, tal-letteratura, tal-filosofija, u iktar. F'rabta ma' dan hu interessanti d-dibattitu li jqum bejn Jean-Pierre (difensur tax-xjenza) u Éric (il-filosofu): "Il-verità tibqa' ma tintlaħaqx, ħlief veritajiet provviżorji m'hawnx, tentattivi ta' verità biss." (p. 51) Hemm ukoll riflessjoni dwar post Alla f'dan kollu. Huwa d-deżert li jqajjem tant mistoqsijiet, diskussjonijiet, dubji u riflessjonijiet.

Il-lessiku li t-traduttur juża meta jaqleb mill-Franċiż għall-Malti huwa xi ftit jew wisq Semitiku, anki arkajku (kliem bħal 'farandola', 'għorma', 'imqammat', 'sadiqa', u bosta oħrajn). Interessanti l-kelma "superswieq" minflok "supermarkets". It-traduttur Malti jwasslilna sew l-idea li din ta' Schmitt hija wkoll proża deskrittiva u poetika għall-aħħar. Id-deżert jinftiehem bħala spazju ta' paradossi u kuntrasti: "Għad li ċatt, id-deżert kien jgħollina sas-smewwiet. Il-kwiekeb jiddu, tant kemm fil-qrib..." (p. 48)

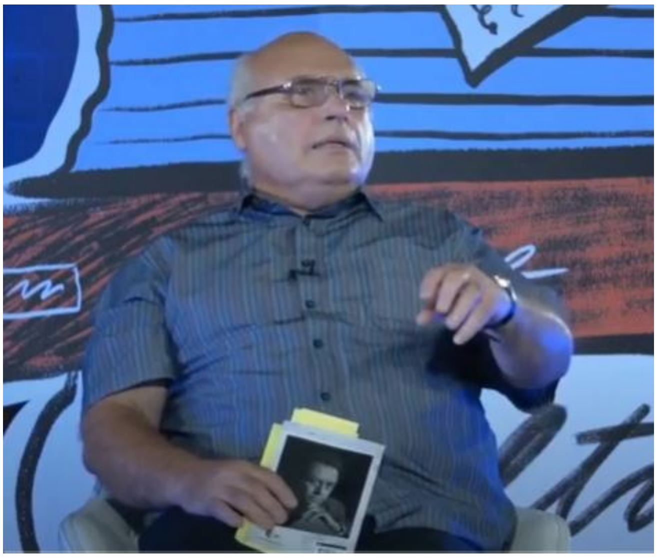

It-traduttur: il-Prof. Toni Aquilina

Minn kapitlu 10 għal kapitlu 11 iseħħ żvilupp ewlieni: dak li kien jidher familjari jieħu postu l-perturbanti; mid-deżert bħala seħer u sbuħija ngħaddu għad-deżert bħala 'għadu' kiefer. Anki l-lessiku jinbidel għal wieħed li jrid iwassal l-idea ta' twerwir, lejl u mewt. Mitluf fid-deżert, Éric, il-protagonista-narratur jaħseb: "Kif setgħu termini finiti jesprimu l-infinit?" (p. 96) Is-sena meta jseħħ dan hija l-1989 (dan niskopruh aktar tard fl-Epilogu): hija esperjenza tat-tip *out-of-body*, jew axxetiko-spiritwali, waqt "lejl mistiku" (p. 113) li jġarrab Éric. Huwa hawn meta l-ateju jsib lil Alla ġewwa fih waqt esperjenza trawmatika, dik li tintilef fid-deżert waqt il-lejl u dak kollu li jġib miegħu. Éric stess isejħilha "estasi" (p. 100), din il-fidi li jirċievi bħala rigal. Kemm Éric in-narratur, kif ukoll Foucauld, snin qabel, jgħaddu minn "rivelazzjoni mistika" (p. 115) fl-età ta' 28 sena.

Dak li għal ċertu żmien jidher bħala vjaġġ twil fl-injot, fid-dagħbien tad-deżert, fl-aħħar mill-aħħar jispiċċa biex iwassal lin-narratur lura għall-punt tat-tluq li kien diġà x'imkien ġewwa fih: l-iskoperta ta' Alla u tal-fidi, u dan f'rabta ma' dak li kien diġà ġarrab Charles de Foucauld.
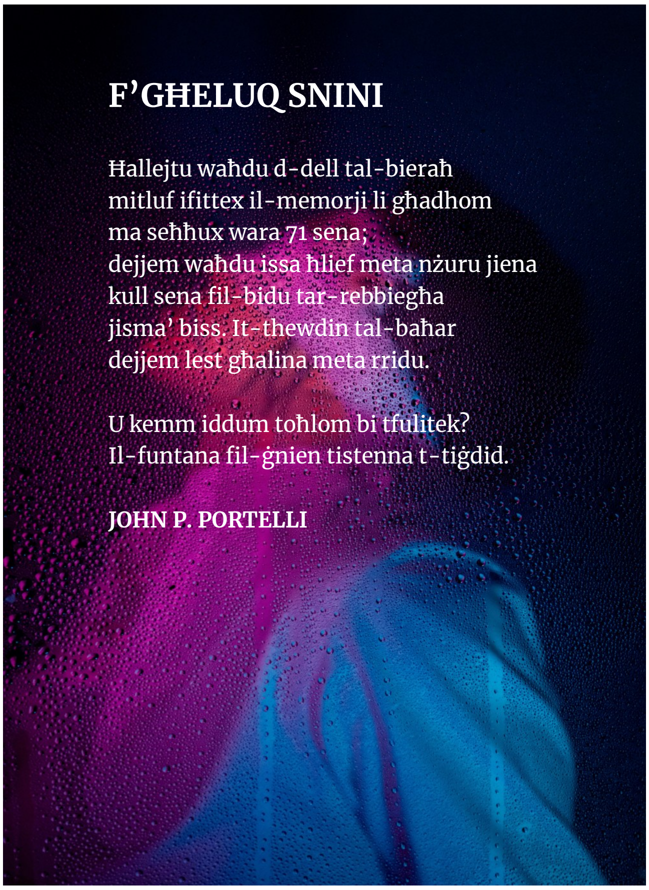
'Lejl in-nar' huwa l-mod kif Pascal iddeskriva l-laqgħa drammatika tiegħu ma' Alla, il-"leħħa tal-inviżibbli." (p. 128) B'saħħitha hija l-frażi: "... ħbieb Alla jibqgħu dawk li jfittxuh, mhux dawk li jitkellmu floku, jippretendu li sabuh." (p. 130) Għalhekk fl-aħħar mill-aħħar nifhmu li dan ta' Schmitt huwa rumanz intimu, awtobijografiku u spiritwali, li jittratta dwar dak li l-awtur isejjaħ it-tieni twelid tiegħu - li seħħ fl-1989. Inħoss li bit-traduzzjoni tiegħu għall-Malti Toni Aquilina rnexxielu jwassal sewwa dak li Éric-Emmanuel Schmitt ried iwasslilna fil-lingwa Franċiża.